

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Oppilas- tai opiskelijajärjestö tai oppilaan vanhempia ja huoltajia edustava taho

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Opiskeluhuoltopalveluiden siirtyessä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle hyvin toimiva opiskeluhuolto edellyttää hyvää yhteistyötä hyvinvointialueiden ja kuntien välillä.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Hyvinvointialueella [Opiskeluhuoltopalvelut ovat hyvinvointialueen järjestämisvastuulla, joten on luontevaa, että se kokoaa alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Kunnan opiskeluhuoltosuunnitelman liittäminen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sitoo opiskeluhuoltosuunnitelman kunnan muuhun hyvinvointityöhön. Hyvinvointisuunnitelma antaa tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta ja tukee osaltaan kunnan opiskeluhuoltosuunnitelman laatimista. On tärkeää, että niin kunnan opiskeluhuoltosuunnitelman kuin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisessa toteutuu lasten, nuorten ja huoltajien osallisuus. Miten lakisääteinen, oppilaitoskohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma nivoutuu näihin suunnitelmiin? Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö muodostaa kivijalan turvallisen ja hyvinvoivan yhteisön rakentamiseen toimintakulttuurin

kehittämisen kautta ja se olisi luontevaa yhdistää yhteisölliseen opiskeluhooltoon ja rakentaa samalla kuin kiusaamisen vastainen suunnitelmakin. Osa yhteisöllisistä opiskeluhooltoryhmistä on jo sisällyttänyt tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osaksi toimintaansa.]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhoollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Samalla tavoin kuin kunnan tasolla alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma on tärkeä sitoa alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Liittäminen sitoo opiskelusuunnitelman alueen muuhun hyvinvointityöhön ja antaa tärkeää tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista alueellisen opiskeluhooltosuunnitelman pohjaksi. Alueellisen opiskeluhooltosuunnitelman tulee varmistaa yhdenvertainen opiskeluhoollon toteutuminen huomioiden kuntien, koulujen ja oppilaitosten erilaiset ja erityiset tarpeet.

On tärkeää, että alueellisen opiskeluhooltosuunnitelman ja alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisessa toteutuu lasten, nuorten ja huoltajien osallisuus.

Myös alueellisissa opiskeluhooltosuunnitelmissa tulee huomioida lakisääteiset, oppilaitoskohtaiset toiminnalliset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

-

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhooltopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Kyllä [Toimivan opiskeluhoollon rakentaminen edellyttää riittäviä resursseja, hyvin toimivia alueellisia yhteistyön rakenteita ja käytäntöjä, kuntien erityispiirteiden huomioimista ja sujuvaa yhteistyötä ja yhdessä toimimista koulun ja oppilaitoksen tasoilla. Suomen Vanhempainliitto painottaa, että kuraattoreilla ja psykologeilla tulee olla myös sote-uudistuksen jälkeen mahdollisuus osallistua aidosti koulujen ja oppilaitosten arkeen ja ennaltaehkäisevään työhön, joka on opiskeluhoollon painopiste.]

Opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuojat

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Opiskeluhuollon tiedonkulussa on ollut haasteita. Kirjaamiskäytäntöjen tulee olla yhtenäiset ja kaikille osapuolille täysin selkeät estämättä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta tarpeellisen tiedon saantia.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

-

8) Opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

-

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Suomen Vanhempainliitto kannattaa yhteydenottovelvoitteen laajentamista kaikkiin opiskeluhoitopalveluihin, myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluihin. Vanhempainliitto pitää yhteydenoton tapahtumista hyvässä yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa lähtökohtaisesti hyvänä. Vanhempainliitto myös muistuttaa, että opiskeluhoitopalvelut täytyy järjestää niin, että myös lapsella / nuorella itsellään on mahdollisuus hakeutua matalalla kynnyksellä palveluihin. Yhteydenoton tapahtuminen yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa vahvistaa lasten ja nuorten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta itseään koskeviin asioihin. Ehdotettu sääntely edellyttää lasten ja nuorten parissa työskenteleviltä osaamista ja vastuullisuutta, sillä lapset ja nuoret eivät välttämättä aina tiedosta oikeuksiaan taikka pysty arvioimaan realistisesti tuen tarvettaan. Toisinaan palvelujen hakeutuminen voi myös edellyttää voimavaroja, joita kaikilla lapsilla tai nuorilla ei ole. Epäselväksi jää, miten niissä tilanteissa toimitaan ja kuka arvioi oppilaan päätöksentekokyvyn. Entä mikä on huoltajien mahdollisuus saada apua lapselleen, jos kynnyskysymykseksi nousee lapsen lupa?

Alaikäinen tai muuten vajaavaltainen voi myös painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhoitoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhoollon tietoja huoltajalleen. Alaikäisen ja vajaavaltaisen edun arvioiminen vaatii aina tarkkaa harkintaa. Huoltajien jättäminen tiedonsaannin ulkopuolelle usein heikentää lapsen ja nuoren tuen saantia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetusta koskevan lainsäädännön erot tuovat kouluissa eteen haastavia tilanteita. Jos opettajalla herää huoli oppilaan koulunkäynnistä tai hyvinvoinnista, opettaja on ensin aina yhteydessä huoltajiin. Se on myös opettajan velvollisuus. Asiat ratkaistaan aina ensisijaisesti yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetusta koskevassa lainsäädännössä ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetään selkeästi kodin ja koulun yhteistyöstä. Myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa sanotaan, että opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Laki kuitenkin mahdollistaa huoltajien jättämisen lapsen asioiden käsittelyn ulkopuolelle tietyissä tilanteissa. Suomen Vanhempainliitto painottaa, että lähtökohtaisesti alaikäisen lapsen asioissa tulee aina toimia hyvässä yhteistyössä huoltajien kanssa.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

En ota kantaa [Esityksen mukainen ohjaus- ja kehittämisvastuun muutos edellyttää, että THL ja Opetushallitus toimivat saumattomasti yhteen. Se edellyttää tiivistä, rakenteellista yhteistyötä Opetushallituksen ja THL:n välillä.]

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

-

Metso Tuija
Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf